

Trestní politika ČR a evropské standardy pro práci s vězni

Kriminologie a penologie SPR508, Mgr. et Mgr. Lenka Kříčková
2.5.2016

Trestní politika

- je součástí veřejné politiky státu
- obsahuje oblast trestního práva a kriminality
- účelem je sociální **kontrola kriminality** (trestné činnosti)
- je konkretizována především v trestní legislativě (hmotně právní i procesní), v systému a uspořádání orgánů a institucí zajišťujících uplatňování trestněprávních norem i v praktické činnosti těchto subjektů
- realizuje se v postupu orgánů činných v trestním řízení (policie, státní zástupce, soud...)

Pojetí trestní (kriminální) politiky

- **široké pojetí** – bojuje s negativními sociálními jevy, které vytváří podmínky pro budoucí trestnou činnost. V tomto pojetí tedy zahrnuje i tu část sociální, hospodářské, školské a mediální politiky, které se dotýkají prevence kriminality (drogy, migrace, právní povědomí veřejnosti, integrace nár. menšin...)
- **užší pojetí** - zahrnuje veškeré státní i nestátní instituce, zařízení, normy, činnosti, subjekty, strategie, sankce atd., které mají směřovat k zabránění nebo likvidaci trestné činnosti ve společnosti (systém trestněprávní kontroly)

Kontrola

- **vnitřní** kontrolu nad trestnými činy zajišťují státní orgány (zejm. OČTŘ)
- **vnějšími** nositeli kontroly nad trestnými činy jsou pak veřejné mínění, zákonodárci, rodina, škola, různé občanské organizace, oběť trestného činu (pomáhá odhalovat trestnou činnost a uplatňováním nároku na náhradu škody má zájem na sankcionování pachatele).
- přemíra prevence je ambivalentní – narušuje mezilidské vztahy a vede k jejich rozpadu

Důležité vnitřní dokumenty ČR

- Ústava
- Listina základních práv a svobod
- platné zákony (zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody...)
- další normativní akty a na ně navazující opatření exekutivních orgánů (Koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prostředí, Národní akční plán boje proti terorismu; rozhodnutí obecných soudů všech stupňů, nálezy Ústavního soudu...)
- Bezpečnostní strategie České republiky (1999)
- Koncepce rozvoje vězeňství v ČR

Trestní politika ČR - principy

- respektování a garantování základních lidských práv a svobod
- humanizace X represe X sociální péče
- tradiční kontinentální trestní proces a poměrně rigidní hmotněprávní a procesní úprava, která poskytuje jen omezený prostor soudům, státním zástupcům i policejním orgánům pro volnou úvahu při hledání nejvhodnějších postupů pro řešení trestních věcí nejen v zájmu společnosti, ale i obětí a pachatelů
- rozšiřování alternativních trestů a možností odklonů v trestním řízení

Trestní politika v Evropě

- v evropských demokratických zemích se projevuje tendence formulovat trestní politiku především se zřetelem na **ochranu základních lidských a občanských práv**
- hledisko rozpočtové únosnosti výkonu trestní spravedlnosti
- rehabilitační (převýchovný, resocializační) účinek

Důležité mezinárodní dokumenty pro ČR

- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1992)
- Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1984)
- Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězni (1958)
- Evropská vězeňská pravidla (1987, 2006)

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

- přijalo ji Valné shromáždění OSN dne 10. prosince 1984 v New Yorku (20 států)
- Úmluva vstoupila v platnost 26. června 1987
- Československá socialistická republika úmluvu podepsala dne 8. září 1986
- platnost od 1988
- dnes 155 států

Výbor proti mučení

- = kontrolní mechanismus zakotvený v části druhé
- Úroveň implementace hodnotí Výbor proti mučení na základě informací získaných ze zpráv pravidelně (každé čtyři roky) předkládaných smluvními státy podle čl. 19 úmluvy, dále pak z podkladů poskytnutých specializovanými orgány a mezinárodními a nevládními organizacemi.

Mučení – čl.1 odst. 1

- = jakékoli **jednání, jímž je člověku úmyslně působena silná bolest nebo tělesné či duševní utrpení** s cílem získat od něho nebo od třetí osoby informace nebo přiznání, potrestat jej za jednání, jehož se dopustil on nebo třetí osoba nebo z něhož jsou podezřelí, nebo s cílem zastrašit nebo přinutit jej nebo třetí osobu nebo z jakéhokoli jiného důvodu založeného na diskriminaci jakéhokoli druhu, **když taková bolest nebo utrpení jsou působeny veřejným činitelem** nebo jinou osobou jednající z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem. Toto vymezení nezahrnuje bolest nebo utrpení, které vznikají pouze v důsledku zákonných sankcí, jsou od těchto sankcí neoddělitelné nebo jsou jimi vyvolány náhodou.

Další obsah úmluvy

- žádné prohlášení, které bylo učiněno v důsledku mučení, nesmí být použito jako důkaz v žádném soudním řízení
- upravuje zacházení s pachatelem
- upravuje pravomoci a povinnosti a interakci jednotlivých zúčastněných států
- zavedení do všech vnitřních dokumentů státu

Evropská vězeňská pravidla

- Účelem je stanovit standard zásad pro všechny vězeňské správy. Podporují lidskost, důstojnost a podmínky života ve vězení.
- Účelem je podněcovat vězeňské správy, aby vytvářely styl své práce i praxi na korektivních zásadách účelu trestu a spravedlnosti, kompenzace chyby.
- Účelem je podněcovat k vytváření realistických základních kritérií, podle kterých je možné posuzovat vězeňské služby jednotlivých zemí.

Evropská vězeňská pravidla

- 1) základní principy aplikace
- 2) správa vězeňských ústavů - soubor pravidel, které musí vězeňská služba splnit a plnit ke každé odsouzené osobě
- 3) o personálu - připisuje význam kvalitě personálu (osobnost, osobnostní vyzrálost, profesionalita, týmový spolupráce)
- 4) filosofický a hodnotový koncept výchovného zacházení, jeho cíle a jeho komponenty (výchova, práce, sportovní aktivity)
- 5) specifické kategorie odsouzených

Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni - Principy

- Rezoluce OSN přijatá dne 30. srpna 1955
- Svobodné myšlení
- Svobodné vyznání víry
- Stejná ochrana podle zákona
- Právo na přiměřenou životní úroveň
- Právo na zdravotní péči

Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni - Zásady

- ❑ Respekt ke kulturní úrovni vězňů
- ❑ Lidská práva a svobody
- ❑ Kulturní činnost
- ❑ Zrušení samovazby
- ❑ Smysluplné zaměstnávání
- ❑ Zdravotní služby
- ❑ Reintegrace do společnosti
- ❑ Nestrannost aplikace

Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni I

- Registrace
- Rozdělení vězňů do kategorií
- Ubytování
- Osobní hygiena
- Ošacení, ložní prádlo
- Jídlo
- Cvičení a sport
- Zdravotní služby

Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni II

- Kázeň a kázeňské tresty
- Nástroje omezení svobody
- Informace určené vězňům a stížnosti vězňů
- Kontakt s vnějším světem
- Knihy
- Náboženství
- Zadržení majetku vězně
- Oznámení o smrti, nemoci, přemístění apod.
- Přemístění vězňů
- Personál vězeňského zařízení

Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni III

- Inspekce
- Klasifikace a individualizace
- Práce
- Vzdělávání a odpočinek
- Sociální vztahy a postpenitenciární péče

- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
- Vnitřní řád věznice

Zdroje

- **Velký sociologický slovník.** 1996. Praha: Karolinum.
- HENDRYCH, D. a kol. 2009. **Právnícký slovník.** Praha: C. H. Beck.
- MEZNÍK, J., KALVODOVÁ, V. a KUČHTA, J. 1995. **Základy penologie.** Brno: MU.
- NOVOTNÝ, O. a ZAPLETAL, J. 2004. **Kriminologie.** Praha: ASPI.
- KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a KRATOCHVÍL, V. 2002. **Kriminologie.** Brno: MU.
- KARABEC, Z. a kol. 2008. **Trestní politika a její realizace v oblasti trestní justice.** Praha: IKSP.
- ZEMAN P. a kol. 2011. **Veřejnost a trestní politika.** Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- KARABEC, Z. 2010. **Proměny trestní politiky v ČR.** Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
- Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník
- Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. 1984. New York: OSN.
- Vyhláška č. 345/1999 Sb., řád výkonu trestu odnětí svobody

Děkuji za pozornost

Seminář I

- zásadní vliv na formování názorů a představ o trestní politice mají média
- nejvíce informací poskytují média o mravnostních trestných činech a o útocích proti životu a zdraví

[IKSP, 2011]

Seminář II

- Správa vězení se bude neustále snažit probudit a udržovat ve vědomí jak svého personálu, tak veřejnosti přesvědčení, že tato práce je sociální službou velkého významu a za tím účelem by mělo být využito všech vhodných způsobů informovanosti veřejnosti.

[Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni OSN z roku 1958 část I. čl. 46 odst. 2]

Seminář III

- Vězeňská správa musí průběžně informovat veřejnost o účelu vězeňství a o práci vykonávané vězeňským personálem, aby u veřejnosti přispěla k lepší-mu pochopení role, kterou mají věznice ve společnosti.

[Evropská vězeňská pravidla Rady Evropy část pátá čl 90.1]

Zadání úkolu na příště

- *Úkol:* Shlédněte TV pořad „Pološero“ – díl „Za katrem“.
- Vytvořte otázky s krátkým komentářem, které je třeba zohledňovat při zacházení s vězni.